

ה ש ח ת

הרבה שנים היינו במצב של דריכה במקום, ללא כל התקדמות, אולם המאמצים שהושקעו בשנים האחרונות בשינוי פני הדברים, התחילו לתת את פריים. קודם כל חל שינוי בטיב השחת שמקורו בהרכבה החדש. אמנם לא כל המשקים סיגלו לעצמם את השיטה של זריעת קטניות בלבד, ורבים ממשיכים לזרוע שיבולת-שועל או חיטה עם בקיה, אך הם, כיום, מיעוט קטן בלבד. רוב רובם של המשקים (לפי אומדן, כ-80%) בחרו בתערובת של בקיה עשור, או בקיה ארגמ-נית עם תלתן פהלי, או שתי הבקיות בלבד. אין ספק שגידולים אלה משנים באופן יסודי את טיב השחת וגם את טיב הפרב.

בקיה העשור במיוחד הגדילה את היבולים באופן ניכר ואף שיפרה את הטיב. אם כי אין בידינו, לעת-עתה, נתונים מספיקים על טיב הבקיה הזאת מבחינת הרכבה, מסתבר שהתגברנו כבר על בעיית ייצור זרעי הבקיה הזאת ואפשר להניח שהיא תדחק את כל יתר הבקיות, ובמיוחד את הארגמנית.

חלה גם התקדמות ביחסם של החקלאים לשחת. הוטב הטיפול בגידול, בהדברת העשבים, ועצם מועד הזריעה מבטיח שטחי שחת נקיים יותר. משקים לא מעטים אוספים יבולים גדולים, ובאזורים יציבים מבחינת המשקעים, נעים היום היבולים בין 500 ל-700 ק"ג לדונם. בעבר הוערך יבול של 300 ק"ג שחת כיבול מתקבל על הדעת, הרי שהיום — 500 ק"ג הם בגדר יבול בינוני עד טוב.

שינוי יסודי הכניסה כבר, ועוד תכניס בעתיד, המכסחת החדשה שפתרה למעשה את בעיית קצירת השחת באופן מוחלט. ההספקים בכלי זה הם גדולים והעבודה בה פשוטה למדי; עונת קציר השחת כמעט ואינה מתבלטת בקשיים מיר-חדים כבעבר. ההספקים של 15 דונם בשעה אחת הינם תופעה שכיחה, ולדבריהם של יוגבים שור-נים אף מגיעים להספקים של 20 דונם, ביבולים של 500 ק"ג ולמעלה מזה.

הכיבוש, אף הוא נעשה פשוט יותר ומהיר, כי המכבשים החדשים מדביקים ללא קושי את

שינויים גדולים חלו בשנים האחרונות בגיי-דול השחת ובהתקנתה; עד לפני כמה שנים היה המצב בייצור השחת בכירע, וזה — מסיבות אלו: א. הגידולים לשחת — שיבולת השועל ובקיה ארגמנית או רגילה, לעולם לא סיפקו את התערובת הרצויה משום שפעם היתה גוברת הבקיה ופעם השיבולת;

ב. יבולי השחת היו נמוכים, ורק במקרים יוצאים מן הכלל היו מגיעים ל-500 ק"ג לדונם; ג. בצידוד המקובל (מקצרה בלבד), קצירת השחת היתה אחת העבודות המפרכות ביותר; היא נמשכה זמן רב תוך השקעת מאמצים גדו-לים מאוד;

ד. הייבוש נמשך זמן רב ולא פעם נרטב היבול; משום כך — טיב השחת היה ירוד, ללא עלים כמעט;

ה. הכיבוש היה מתמשך הרבה זמן ולא היתה התאמה בינו לבין קצב הקציר;

ו. ההובלה הלכה וקשתה מחמת מחסור חמור בידיים עובדות.

אין תימה איפוא שיחידת המזון בשחת היתה מהיקרות ביותר.

אין שיטה מדויקת ואחידה לקביעת מחיר השחת וישנם הבדלים ניכרים מאוד בין משק למשק. יתרה מזו: אפשר להניח שההפרש במחיר יחידת המזון בשחת בין המשקים השונים גדול לאין ערוך מזה שבמחיר יח"מ במספוא אחר. המחיר של יח"מ בשחת תלוי בתנאים אלה: (א) היבול; (ב) הספקי הקציר ושיטת הקציר; (ג) הרכב הגידולים וטיב השחת. הטיב קובע במידה רבה מאוד את ערכה המזוני של השחת ומחירה! יש משקים הנוקבים מחיר של 35 אג' ליח"מ, כמחיר ייצור עממי. במשקים אחרים, המחיר הוא כמחצית מהנ"ל ואף פחות מזה.

צריכת השחת במשק

שני גורמים עיקריים השפיעו על צימצום הצריכה בשחת: (א) המגמה הכללית של הקט-נת מנת המספוא הגס; (ב) יוקר השחת. צריכת השחת לראש מבוגר נעה היום בין 500 ל-1500 ק"ג בשנה.

שנתיים נצליח לפתור גם בעיה זו. מסתמנות שיטות איסוף שיבטלו את הצורך בריכוז צוות גדול של עובדים; כך, למשל, במיתקן חדש אפשר לבצע העמסה והובלה של 3000 תבילות ליום על ידי 2 עובדים בלבד. המחיר של יחידת כלים כזו הוא 8,000 ל"י.

השחתת באיזורים שוליים

באיזורים מעוטיגשמים, המצב הוא פחות שפיר גם כיום ולא נראה לי שאפשר לשנות בהם הרבה לטובה. ב-300 מ"מ גשם אין סיכוי להשיג יבול של 500 ק"ג ואף לא 400 ק"ג; רק בהשקאת-עזר אפשר יהיה גם באיזורים אלה להגדיל את היבולים. עד כה לא נעשתה כמעט שום עבודה בשטח זה. השחתת באיזורים אלה, ודאי שתהיה יקרה יותר, אך בתוספת של 100 מ"ק מייחשקאה אפשר יהיה גם כאן להגיע ליבול של 400 ק"ג בקיה שיספקו 200 יח"מ. גם במקרים כגון אלה לא יעלה מחיר יחידת המזון מעל ל-18-20 אג.

יתכן שבאיזורים אלה יהיה זה תכליתי יותר לייצר שחת מגידולים אחרים, כגון הבקיה הסס-גונית, שנמצאה ראויה לעמוד במבחנים יסודיים בקנה מידה משקי, או שיהיה הכרח לוותר על שחת קטנית ולייצרה משיבולת שועל, מחפורית (פאלאריס) ועוד. ואולי רצוי יהיה להיעזר בנשרן כגידול מרעה וכמקור לשחת זולה יותר.

סיכום

הגיעה השעה לדון בכל הרצינות בשאלה הבאה: האם במחירים אלה ליחידת מזון בשחת, אין מקום לרביזיה לגבי השימוש בה באיכוס הבקר? אם השחת עשויה להיות כה טובה ושני ק"ג הימנה יספקו יחידת מזון במחיר כה נמוך, הרי יהיה זה מוצדק מכל הבחינות להגדיל את חלקה בתפריט המזון של כל סוגי הבקר; מת-קבל מאוד על הדעת להגדיל את המנה היומית מ-1/2 יח"מ עד ל-1 1/2 יחידה ואף למעלה מזה. אסור לנהוג לפי דפוסים ומוסכמות שהינם בט-לים ומבוטלים בעקב שינויים והתקדמות בייצור השחת. מ. בר-דרומא

מנהל המחלקה לפלחה ומספוא

הקריה"ת"א, יוני 1964

הקצב המהיר של הקציר. תהליך הייבוש הוחש כתוצאה מביצוע העבודה במכסחת, ובתנאים רגילים אפשר לסיים את הכיבוש כעבור 6-5 ימים מהקצירה.

מבדיקות שונות נוכחנו, שהודות לכל השי-נויים הנ"ל, שהיו אמנם כרוכים בהשקעה כבדה בצידור, הגנו מצליחים לייצר שחת ש-100 ק"ג ממנה מספקים 50-52 יחידות מזון. כיום מצליחים משקים שונים להויל בשיעורים ניכרים את מחיר השחת. יבול של 500 ק"ג מספק, כאמור, 250 יח"מ; הווה אומר, שאפילו יעלו ההוצאות לדונם שחת עד ל-30 ל"י, יהיה אז מחיר יחידת המזון 12 אג בלבד. אמנם אין לראות נתונים אלה כממוצעים, אלא של משקים טובים, אך לאוו דווקא של המצטיינים ביותר, כי באלה האחרונים משיגים יבולים שהם למעלה מ-500 ק"ג לדונם.

ברם, גם ביבולים של 400 ק"ג אפשר לקבל 200 יח"מ מדונם, ובמקרה זה תעלה יחידת המזון 15 אג. כיום אין עוד כל סיבה לכך שטיב השחת יהיה גרוע מהנ"ל. אין צורך להאריך בחישובי יבולים וטיב, אם כי לא כל המשקים הגיעו להישגים אלה; למעשה הוכח שהם אפס-ריים, וההצלחה תלויה בעיקר בהדרכה, בהפצת היידע, ובכושר המעשה של העוסקים בדבר. ברור שלא בכל משק אפשר לקצור במכסחת וקשיים מיוחדים מתגלים באדמות אבניות. אולם גם בשטחים אלה אפשר למצוא פתרון ע"י השימוש במקצרה "בוזטיס", הפועלת בהצלחה גם בשדות אבניים. נמסר לנו שהשנה התגברו כבר על מחלות הילדות של מקצרה זו, וההספ-קים לא נפלו בהרבה מאלה של המכסחת, ללא תקלות טכניות.

יש להודות שכל ההישגים הנ"ל הינם לע"ע נחלת משקים מצויידים היטב; במושבים ובשטר-חים קטנים של גידולי שחת, אין המצב כה אידיאלי, אך באירגון טוב אפשר להתגבר על הקשיים גם במושבים. במשקים, בהם שטח הש-חת הוא קטן באופן יחסי, יכולים 3-2 משקים לרכוש במשותף את הצידור הדרוש.

קשה עדיין שאלת הובלת השחת מחמת העדר כוחות עבודה מספיקים, אך נראה שתוך שנה